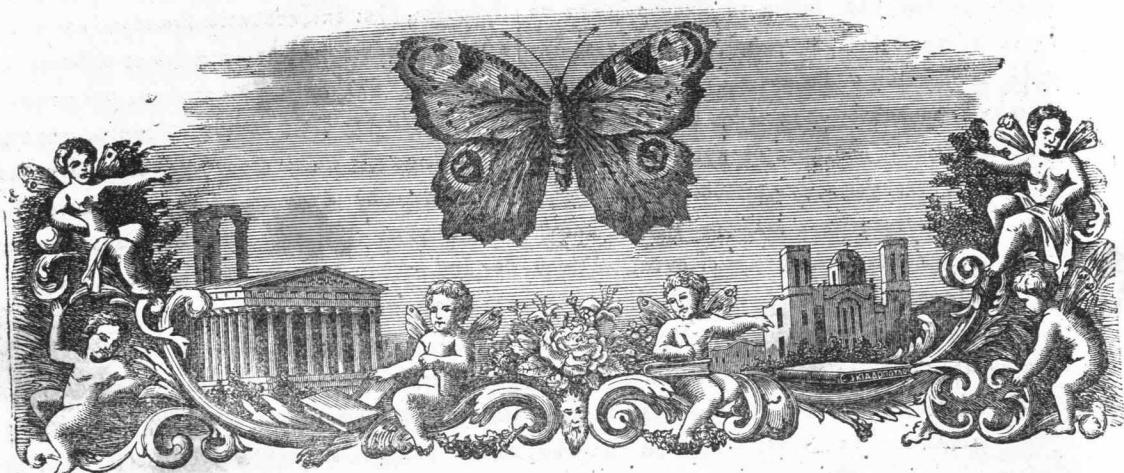


# ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ



ΦΙΔΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ, ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Β'.

15 ΜΑΪΟΥ, 1864.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 33

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΗΕΡΙΗΓΗΣΕΩΣ

ΕΝ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ.

ΥΠΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΡΡΩ.

(Συνέχεια ἦδε φυλλάδ. 32).

Από Προύσης εἰς Κιουτάρια.

**Α**ΝΕΧΩΡΗΣΑΜΕΝ τέλος πάντων ἐκ Προύσης τὴν 9 π. μ. ὁδεύομεν παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄλυμπου διὰ μέσου ἀμπελώνων καὶ καρυοφυτειῶν, διήλθομεν διὰ ξυλίνης γεφύρας τοῦ Λουφερζού, καὶ ἀφῆσαμεν καθ' ὅδον πολλοὺς λοφίσκους θεμοσκεπεῖς, κώμας τινὰς καὶ ὀλίγας γαίας καλλιεργημένας καὶ ἐφάσαμεν περὶ τὴν ἔκτην ὡραν εἰς τὸ χωρίον, ὃπου θὰ διανυκτερεύσωμεν, καλούμενον Καραχαγάτας καὶ κείμενον εἰς τερπνοτάτην θέσιν ἐπὶ οἰνοὶ ἀκρωτηρίου προεκβάλλοντος εἰς τὴν ἀπολλωίδα λίμνην. Τὸ χωρίον τοῦτο περιήγει ἔδομήκοντα οἰκίας ἐξ ὧν αἱ πεντήκοντα εἶναι Ἑλληνικαὶ, εἴκος δὲ περίπου τουρκικαὶ, πρὸς δὲ καὶ ἐκκλησίαν ἀνακανισθεῖσαν ἀρκετὰ μεγαλοπεπῶς, ἀναλόγως τοῦ μέρους ἐκείνου, ἐν ἔτει 1847.

Τὴν λίμνην δὲν ἔθεωρήσαμεν ἐξ ἀρχῆς ἀξίαν λόγου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου μᾶς ἐφάνη ὡραιοτάτη μικρὰ πλοιάρια εὑμορφα ἔχοντα ἀνοιγμένα τὰ λευκὰ πανία των διασχίζουσι πνγ-

ταχόθεν τὰ νερὰ τῆς λίμνης τὰ πλοιάρια δὲ ταῦτα δὲν εἶναι ἀλιευτικά, ἀλλ' ἐμπορικά μεταφέροντα ἐπιβάτες καὶ ἐμπορεύματα ἀπὸ παραλίαν εἰς παραλίαν τῆς λίμνης. Ὅπαρχει τινόντι εἰς τὰ παράλια ταῦτα περισσοτέρα κίνησις καὶ καλλιέργεια παρ' ὅτι εἰς ὅλα τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς τὰ οὐχ ἡπτον γόνιμα, καὶ τοῦτο διότι οἱ ἐδῶ κατοικοῦντες Ἕλληνες εἶναι πολυάριθμοι, πρόλυσιθμότεροι, τῶν τούρκων δριμιλοῦν παντοῦ Ἐλληνικά καὶ αὐτοὶ οἱ χωρικοὶ μὲ καλησπερίζουν Ἐλληνιστι.

Μεταγοῦ ὅτι δὲν διηλθόν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἀπολλωνίαν, ὅπου κατὰ τὸ λέγεν τινῶν ὑπάρχουσι πεντακόσιαι πεντήκοντα οἰκίαι, ἐξ ὧν τετρακόσιαι περίπου Ἑλληνικαὶ καὶ πολλαὶ ἀρχαιότητες, ἐνῷ ἐδῶ ἄλλαι ἀρχαιότητες δὲν σώζονται ἔκτος δλίγων τεμαχίων κιόνων καὶ κιονοκράνων βιζαντινῆς τέχνης. . . .

Τὴν ἔδομην ἀνεχωρήσαμεν καὶ τὴν δεκάτην καὶ ἡμίσειαν ἐφθάσαμεν εἰς τὰς ὅχθας τοῦ Ρύνδακος εἰς μέρος ὃπου ἀλλοτε μὲν ὑπῆρχε λιθόκτιστος γέφυρα, σήμερον δικαὶος δὲν σώζονται παρὰ αἱ βάσεις αὐτῆς. Πότε ἥρα γέ θὰ ἐπισκευασθῇ; οὐδεὶς γυνώσκει οὐδὲ φαίνεται κανὸν φροντίζων περὶ τούτου, διότι εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς ὃπου ἡ Δύσις δὲν ἔτυχε νὰ βάλῃ τὸν δάκτυλόν της πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον, ἐννοεῖται, τὰ ὅργανα ταῦτα

τῆς πρώτης ἀνάγκης τοῦ πολιτισμοῦ οίον λιμένες, κρηπίδες ποταμῶν, διώρυγες, γέφυραι καὶ τὰ τούτων ὅμοια καθίστανται δεσμέραι σπανιότερα καὶ τὰ ἐπερχόμενα ἔτη βλέπουσι καταστρεφόμενα ἀλλεπαλλήλως ἥλια ἐκεῖνα τὰ οἰκοδομήματα τὰ δποιαί αἱ προγενέστεραι γενεσί, οἱ Ἑλληνες δικαζόνται, οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Βυζαντῖοι καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ πρῶτοι Σουλτάνοι μετὰ κόπου καὶ χρόνου πολλοῦ ἔθεμελίωσαν· οὐδέποτε δὲ σγεδόν οἱ σήμερον κρατοῦντες τῆς χώρας ἐπιχειροῦσι ν' ἀναπληρώσωσι τὰ καταστρεφόμενα· ἀλλ' οὐδὲ μὲν τὰ πράγματα διατηροῦνται τὰ μεταχειρίζονται, διλγον δὲ φροντίζουσιν ὅταν τὰ στερηθῶσι.

Περὶ τὴν Ι μ. μ. ἐφθάσαμεν εἰς Μιχαλίτες, τὴν ἀρχαίαν Μελιτούπολιν, περιέχουσαν χιλίας πεντακοσίας οἰκίας, ἐξ ὧν ἔξακόσιαι Ἑλληνικαὶ καὶ διακόσιαι ἀρμενικαῖ. Κατελύσαμεν δὲ παρά τινας τῶν εὐπόρων Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν καὶ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας κατετρίψαμεν ἐπισκεπτόμενοι· τὰς σωζομένας ἐν τῇ πόλει ἀρχαιτητας. Οδηγὸν δ' ἔχομεν εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ταύτην ἐκδρυμήν τὸν διδάσκαλον τοῦ ἐνταῦθα σχολείου Ἑλληνα, καππαδόκην τὸ γένος, νοήμονα, ὡς εἶναι ὅλοι οἱ Ἑλληνες οἱ τυχόντες μικρᾶς ἀνατροφῆς, ὀλίγον φιλόνεικον καὶ σχολαστικῶτατον. Ὅπως δήποτε ἡ σχολαστικότης εἴναι: συγγνωστέα ἐν τῇ Ἀνατολῇ παρὰ εἰς κάθε ἄλλο μέρος, διότι ἡ παιδεία εἰς τὰ μέρη ταῦτα εἴναι τόσον σπανία, ὥστε δὲν εἴναι παράδιον τὸ νὰ ἐγκαυχῶνται καὶ νὰ ἐπιδεικνύωνται οἱ καὶ ἐλάχιστον αὐτῆς μεταλλαχόντες. Οἱ ὁδηγές μας λοιπὸν Ἰωάννης Φίλιος· Ἀρνάκης εἴναι τῷρις τὸν ἀγγίνους καὶ περιεργος, μῆτρα εἴπεν ὅτι περιηγηθεὶς δόλουληρον τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἤχεις νὰ συντάττῃ τὴν περιγραφήν της· μοὶ ἐκθέτει δὲ τὰς περὶ συγγενείκες τῆς Ἑλληνικῆς πρότην Τουρκικὴν γλῶσσαν ἴδεας του, αἵτινες ὅμως εἰσὶν ὅλως ἐσφαλμέναι. Ἐξετάζει μετὰ μεγάλη περιεργείκας τὰ γεωμετρικὰ καὶ τὰ φωτογραφικὰ ἐργαλεῖά μας καὶ μᾶς διηγεῖται ὅτι διατρίβων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐντηρούμενή καὶ αὐτὸς δλίγο περὶ τὴν φωτογραφίαν, ὅτι δ' ἐπιθυμεῖς κατέδηχά εἰς τὸ ἐμπόριον ἀλλ' ἀποτυχών εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του, ἐπενθήθεν αὕτης εἰς τὸ διδάσκαλικό στάδιον. Τώρα διευθύνει τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖο εἰς τὸ ὄποιον φοιτῶσι πεντήκοντα περίπου παιδεῖς· διακόσιας δ' ὡς ἔγγιστα ἀρρένεα καὶ θήλεα τῶσιν εἰς τὸ ἀλληλοδιδακτικόν, διευθυνόμενον πάλι τοῦ μεού του· καὶ αὐτὸς μὲν ἀπολαμβάνει ὅπερα τακτικὰ γράσσια μηνιαίων ἀντιμεσθίαν ὃ δὲ υἱός του

διακόσια· δὲν εἶναι δύμως εὐχαριστημένος ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ οἰκτείρει τὸ μέλλον του. Δὲν ἐγνώρισα εἰσέτι· Ἐλληνα ἀρκούμενον καὶ εὐχαριστούμενον εἰς τὰ ὑπάρχοντά του τὰ παρόντα· ὅλοι εἶναι ἀνήσυχοι, ὅλοι ἐπιζητοῦν τὰ ἀνωτέρω· καὶ ἡ τοι-  
αύτη μὲν τάσις τοὺς καθιστᾷ ἐνίστε αὐθίδεις καὶ  
δυσφόρους, ἀλλ᾽ ἐπως δήποτε εἴναι, μοὶ φαίνεται,  
προτιμητά τῆς ὅλως ἀντιθέτου τάσεως τῆς περὶ  
τοῖς ὀθωμανοῖς παρατηρουμένης, διότι εἶναι κά-  
κιστον σημείον ὅταν τὰ ἄτομα καθ' ἐσαυτὰ, ἢ οἱ  
λαοὶ ἐν γένει εἶναι καθ' ὑπερβολὴν αὐτάρκεις καὶ  
δὲν ἐπιζητοῦσιν οὐδεμίαν βελτίωσιν, ἀλλ᾽ ἀρκοῦν-  
ται εἰς τὰ παρόντα.

Τὰ ἐρείπια τῆς Κυζίκου μικρὸν ἀπέχουσι τοῦ Πανόρμου καὶ Πανδέρμου καὶ ἐπειδὴ οὐδεμίᾳ κατοικίᾳ ὑπάρχει εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἀλλοτε ἤκμαζεν ἡ ἀρχαία αὔτη πόλις, ἀπέφασίσκεν νὰ καταλύσωμεν εἰς Πάνορμον, ὅθεν διὰ ξηρᾶς μὲν φθάνει τίς ἐντὸς μιᾶς καὶ ἡμισείς ὥρας, διὰ θαλάσσης δὲ ἐντὸς τοιῶν τετάρτων περίπου.

Τὰ ἔρείπια τῆς Κυζίκου ἀλλως τὰ ἐφαντα-  
ζόμεθα καὶ ἄλλα πραγματικῶς εἰναι. Οἱ Στράβων  
λέγει ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἦτο μία τῶν πολυανθρω-  
ποτέρων καὶ ἐπιφανεστέρων ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ  
καὶ τωρόντι δύναται νὰ συμπεράνῃ τις τὸ μεγα-  
λεόν της ἀκόμη καὶ σήμερον ἀπὸ τὴν ἔκτασιν  
τῶν ἔρειπίων αὔτης καὶ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν λί-  
θων καὶ τῶν μαρμάρων τῶν τῇδε κάκεισε κατα-  
κειμένων ἐντὸς τοῦ χόρτου καὶ τῆς γῆς, δὲν σώ-  
ζεται οὐδὲ ἐν ἐκ τῶν εὐγενῶν ἐκείνων λει-  
ψάνων τῶν βιοθήντων τὴν φαντασίαν εἰς τὴν  
ἀντίληψιν τοῦ ὅλου καὶ προσφερόντων ἐνίστε ως  
δι’ ἐπιτικῆς ἀπάτης, τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀρχαίας  
λαμπρότητος. Οὐδὲ μία στήλη δὲν σώζεται ὀρθία  
καὶ ἐκτὸς τῶν τειχῶν, κρυπτομένων καὶ αὐτῶν  
ὑπὸ πυκνοτάτων παρασίτων φυτῶν, τὰ μόνα  
ὅρατὰ λείψανα τῶν παλαιῶν οἰκοδομῶν εἰναι με-  
γάλα βάθυα λιθόκτιστα ἐν τοῦ ἀρχαίου ἀμφι-  
θεάτρου.

Απειρασίσχυεν νὰ μπερνικήσωμεν τὰς δυσκολίες καὶ νὰ γράψωμεν τὸ καθολικὸν σχέδιον τῶν ἐρειπίων, ὅπερ οὐδεὶς ἀλλοι πρὸ ήμῶν ἔπραξεν. Καὶ θὰ διπλανήσωμεν μὲν ἀρκετὰς ἡμέρας εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ἀλλ' εὐτυχῶς τὰς ἑσπέρας τὰς διανύομεν εὐχαρίστως εἰς Πάγνημον, ὅπου ἐσχετίσθημεν μετὰ δύο νέων ἵστρων τελειοφόίτων τῆς ἱστρικῆς σχολῆς τῆς ἐν Γαλατᾶ-Σεράγι ιδρυθείσης παρὰ Φεστί Πασᾶ. Οἱ νέοι οὗτοι ὀνομάζονται Δια-

μαντης και Ναζαρέτ και ὁ μὲν εἶναι· Ἐλλην, ὁ δὲ Ἀρμένιος, ἀμφότεροι δὲ ἐνγοοῦσι τὴν Γαλλικήν, ἀλλὰ μετρίως, ἢν καὶ εἰς τὴν σχολὴν ὅπου ἐσπούδαζον ἡ διδασκαλία ἐγίνετο Γαλλιστή μοὶ φάνεται ὅτι τοιουτορόπως πολλὰ ἐξ ὅσων ἔλεγον οἱ καθηγηταί των δὲν τὰ ἀντελαμβάνοντο! Ἐκ τῶν δύο δὲ τούτων νέων προτιμῶ τὸν Ἀρμένιον, διότι ὁ μὲν Ἐλλην εἶναι δεξύνους, ἀλλ' εἶναι καὶ πονηρὸς καὶ φίλος τῆς ἁκανῆς, μετανοεῖ δὲ ὅτι δὲν ἀφιερώθη εἰς τὸν μοναχικὸν βίον «οἱ δρθόδοξοι ἐπίσκοποι καὶ οἱ παπάδες διωμανοί, λέγει, ἔχουσι τὰ ἐπικερδέστερα ἐπαγγέλματα, διύτι ἐκ συμφώνου ληστεύουσι τὸν λαὸν καὶ ὠφελοῦνται σημαντικά. (1)» Ο δὲ Ναζαρέτ εἶναι ἀρελέστερος τοὺς τρόπους καὶ ἀγαθώτερος· ἐνυμφεύθη πρὸ δύο μηνῶν καὶ μετὰ μεγίστης προθυμίας μᾶς φιλοξενεῖ ἐν τῇ οἰκίᾳ του· ἐνῷ δὲ συνωμιλοῦμεν ἡ σύζυγός του ἥλθε καὶ μᾶς προσέρεψε καφὲ καὶ ἐν τῷ προσφέρειν προσέκλινεν ἐνώπιον ἡμῶν καὶ ἐνώπιον τοῦ συζύγου της, εἶναι δὲ μεγαλόφθαλμος καὶ ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν διοεθνῶν αὐτῆς γυναικῶν. Ο. Κ. Ναζαρέτ ἐν τούτοις μᾶς διηγεῖται μετὰ πολλῆς χάριτος, τὰς ἀρχαῖας ἀρμενικὰς παραδόσεις, μᾶς ἀναφέρει περὶ τοῦ ἀρμενίου βασιλέως, ὅστις ψωριῶν ἰατρεύθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, περὶ τῶν δύο ἀποστόλων τῶν διδαξάντων τὴν ἀληθῆ πίστιν εἰς τὸν Ἀρμενικὸν λαὸν, καὶ ἐν τέλει περὶ τοῦ ἱεροῦ πέπλου τοῦ Ὁρφα, τοῦ παρέχοντος εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν λατρευτὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος.

Οἱ Ἀρμένιοι δὲν ἔχουσι τὴν ἀθνικὴν ἐκείνην πεποίησιν καὶ τὰς ἀκορέστους καὶ φιλοδόξους ἐλπίδας δι' ὃν ἐμψυχοῦται καὶ ἐνδυναμοῦται ἡ Ἐλληνικὴ φυλή οἱ Ἀρμένιοι ὡς ἔθνος δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν ἐλπίδα περὶ μέλλοντος καὶ τοῦτο τὸ αἰσθηνόμεθα δσάκις συνομιλοῦμεν μετ' αὐτῶν. Οὐδεμία ἐκ τῶν μεγάλων δυνάμεων τοὺς προστατεύει, οὐδὲ ἐνδιαφέρεται περὶ αὐτῶν· ἡ Δύσις οὐδὲ καν τοὺς γνωρίζει, διότι εἰσὶ διεσπαρμένοι ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἕως εἰς τὴν Μόσχαν καὶ ἀπὸ τῆς Καλκούτας ἕως εἰς τὴν Πέστην, πατρίς των δὲ εἶναι η Ηερσία, η Τουρκία, καὶ η Ρωσία, τοὺς διαιρεῖ δὲ πρὸς τούτοις καὶ η θρησκεία, διότι οἱ μὲν αὐτῶν εἶναι καθολικοί, οἱ δὲ σχισματικοί (2)· ἀλλ' εὐτυχῶς τὸ ἄλλοτε ἀσπονδον κατ-

(1) Ἀποσύμεν πᾶς ὁ Κ. Περβώ δὲν ἥθελησε νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι συνήθης ἀστείσμος.

(2) Οἱ καθολικοί διοικάζουσι τοὺς δρθόδοξους σχισματικούς!

ἄλλήλων μίσος τώρα πλέον σχεδὸν ἐξέλιπε. «Αἰσχυνόμεθα, μοὶ ἔλεγεν ὁ Κ. Ναζαρέτ, ἐνθυμούμενοι ὅτι ἐν ἔτει 1829 ἐξωρίσαμεν εἰς Καισάρειαν τοὺς καθολικούς ἀδελφούς μας.» Καὶ ναὶ μὲν ὑπάρχουσιν ἔτι καὶ σήμερον ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολεῖα χωρίστα ἑκάστου δόγματος, ὑπάρχουσιν δομαὶς καὶ ἄλλα, ἐνθα συμφωτίσωσι παιδες ἀμφοτέρων τῶν θρησκευτικῶν αἵρεσεων.

Η ἐκπαίδευσις παρὰ τοὺς Ἀρμενίοις δὲν ἔκχυε μεγάλας προδόσους, εἰς πλεῖστα μάλιστα μέρη ἀπώλεσαν καὶ αὐτὴν τὴν πάτριον γλώσσαν των, ὃστε δὲν διαφέρουσι τῶν Τούρκων παρὰ μόνην κατὰ τὸ θρησκευμα, καὶ δια τοῦτο ἔτι τὰ ἄλλα συντατικήσαν μετ' αὐτῶν. Έξ ὅλης ταύτης τῆς ἐπάρχιας μόνον οἱ ἐν Πανόρμῳ Ἀρμένιοι λαλοῦσι τὴν Ἀρμενικὴν, ἔχουσι δὲ καὶ ἐν σχολεῖον καὶ τοῦτο ἀλληλοδιδακτικόν, ὅπου μόλις διδάσκεται ἀτελῶς ἡ γραμματικὴ τῆς δημιώδους ἀρμενικῆς. Η ἐνταῦθα κοινότης ἀν καὶ ἦναι δηλ σχισματικὴ. διαιρεῖται μολοντοῦτο εἰς δύο πολεμίους φατρίας, καὶ τόσον εἶναι τὸ κατ' ἄλληλων μίσος, ὃστε ἀμφι προτείνειν ἡ μία ἐξ αὐτῶν λυσιτελὴ τινα πρότασιν, ἀμέσως ἡ ἄλλη τὴν ἀπορρίπτει. Ωσαύτως καὶ εἰς Ἑρδέκην ἐνυπάρχει δομοία καὶ ἔτι λυσσωδεστέρα διαίρεσις μεταξὺ τῶν ἐκεῖ Ἐλλήνων. Οἱ τούρκοι ἔχουσιν ἀκόμη ἐν ὅπλον ἴσχυρὸν κατὰ τῶν χριστικῶν καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερτεροῦσιν αὐτῶν, ὅτι δηλαδὴ ἐνῷ οὗτοι κατατρίβουσι τὸν χρόνον εἰς διεθνίας ἔριδας καὶ διχυνοίας, ἔκεινοι δομονοῦσι καὶ συνασπίζονται.

Εἰς Ἑρδέκην ἐγνώρισα πρὸς τούτοις τὸν Γάλλον Σ\* ἐπαγγελλόμενον τὸν ἰατρὸν καὶ τὸν Κ. Σταμάτην διδάκτορα τῆς ἐν Ἀθήναις ἰατρικῆς σχολῆς. Καὶ τοῦ μὲν Γάλλου ὁ βίος εἶναι λίγην σκανδαλωδης, ὡς βραδύτερον ἐπληροφορήθην, διότι θελήσας νὰ νυμφευθῇ μίαν ἐντοπίζειν Ἐλληνίδην καὶ ἀπάντησας δυσκολίας ἐκχπτίσθη διστερὸν ἐλθὼν εἰς ἔργον μετ' ἄλλης γυναικός δομολογεῖ δὲ δημοσίᾳ ὅτι οὐδὲ εἰς τὸν Χριστὸν πιστεύει οὐδὲ εἰς τὸν Μωάμεθ, καὶ ὅτι εἶναι ἄθεος. Τούτου ἔνεκα δικαιολόγησε τοῦ Κ. Σ\*, εἰπῶν ὅτι ἦτο ἀπαράδεκτος δογματικὸς ἀνθρώπου μὴ πιστεύοντος εἰς τὸν Θεόν. Δὲν μᾶς τιμῶσι τῇ ἀληθείᾳ πολὺ οἱ ἐν Ἀγκτολῇ κατοικοῦντες Γάλλοι!

Ο Κ. Σταμάτης τούναντίον μοὶ ἤρεσεν οὗτος

εἰναι Ἑλλήν Θεσσαλὸς καὶ ἐχρημάτισεν ἄλλοτε διδάσκαλος ἐν Δαρδανελίοις, νεώτερος ὅτι ὧν οἰκονομήσας δ' ὀλίγα χρήματα μετέβη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖ, πενταστίαν διατρίψας, ἐδιδάχθη τὴν ἱατρικήν, τώρα δὲ προσπαθεῖ γὰρ ἀποταμεύση ἐκ τῶν ἐντεῦθεν ἱατρικῶν ἀπόδοχῶν του ἵκανα χρήματα, διὰ νὰ μεταβῇ εἰς Παρισίους καὶ διατρίψῃ καὶ ἐκεῖ δύο ἔτη. Εἰναι τωράντι νέος χρηστόθητος καὶ ἀγχίνους:

Ο. Κ. Σταμέλης καὶ δ. Κ. Σ\*. μόνι διηγοῦνται ἀρκετά περίεργα ἀνέκδοτα καὶ ἐν ἄλλοις τὰ ἔξης. Γνωστὸν εἰναι ὅτι ἐν Τουρκίᾳ ἐπάγγελλεται δι τυχών τὸν ἱατρὸν, οἱ δὲ καθηγηταὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱατρικῆς σχόλης παρέστησαν πολλάκις εἰς τὴν Θρακικὴν Κυβέρνησιν τὸν ἐκ τῆς τοιαύτης ἀγυρτείας προερχόμενον κίνδυνον ἐποέμενος ἢ ὑψηλὴ Πύλη μεριμνῶσα δῆθεν περὶ τοῦ αὐτοῦ εἰναι τῶν ὑπηκόων πής, διακηρύντει κατὰ καιρὸν ἐπισήμως ὅτι θὰ ἀποστεῖλη εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους ἐπιτροπὰς διὰ νὰ ἔξετάσωσι τὰ διπλώματα τῶν ἔξοχούντων τὸν ἱατρικὸν ἐπάγγελμα καὶ καταδιώξωσι τοὺς μὴ ἔχοντας τοιαῦτα ἢ τοὺς μὴ κριθέντας ἵκανονς ὑπὸ τῆς ἔξεταστικῆς ἐπιτροπῆς. Ἔνοοεῖται δὲ ὅτι αἱ τοιαῦται διακηρύξεις ἐνεργοῦνται κατὰ φραγμάσιν καθὼς καὶ ἄλλαι πολλαὶ, τὰς δόπιας ἢ Θρακικὴν Κυβέρνησις δαψιλῶς μὲν αὐτὴ ἐκδίδει, τινὲς δὲ δημοσιογράφοι εἴτε ἀπατῶμενοι, εἴτε συναπατῶντες μεταφέρονται εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας μετὰ πολλῶν ἐγκωμίων ὑπὲρ τοῦ ἀναμορφωτοῦ ἐκείνου ὑπουργοῦ διστις ἐπρότεινε τοιαῦτα σωτῆρια μέτρα καὶ διστις, ἐν παρενθέσει, διακέμει εἰς τοιαῦτας περιστάσεις δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ παρεκάσημα τοῦ Μετζιτέού σύτως ἀναγγέλλει δ. τύπος ὅτι ἡ Τουρκία πρόσθι καὶ ἔτερον βῆμα πρὸς τὴν πρόοδον καὶ δι. οὐ πολὺ θέλει ἔξισωθῆ κατὰ τὸν πολιτισμὸν πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν! Πρόγιματι ὅμως ἡ Κυβέρνησις πολλάκις ὄντε προσπαθεῖ γὰρ ἐκτελέση, πρὸς τὸ θεατῆναι τοιλάχιστον, τὰς ἀποφάσεις της! Καὶ εἰναι τωράντι πάντη περιττὸν, διότι δ σκοπὸς ἦτο νὰ γίνη λόγος εἰς τὴν Εὐρώπην, διπερ καὶ ἐγένετο καὶ ἡ κωμῳδία ἐπέτυχε.

Κάποτε ὅμως διὰ τὴν ἐντροπὴν προσποιοῦνται ὅτι ἐκτελοῦσι τὸ ἀποφασισθέντα, ἀλλὰ ἴδον τότε πῶς τὰ ποράγματα συνήθως συμβαίνουσι.

Πρὸ ἐνὸς μηνὸς ἡκούσθη ἐνταῦθα ὅτι ἔρχεται ἀπεσταλμένος κατὰ διαταγὴν τοῦ πασᾶ τῆς Προύσσης, διὰ γὰρ ἔξετάση τὰ διπλώματα καὶ

τὰς ἱατρικὰς γνώσεις τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἔξασκούντων τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα. Μετ' ὀλίγον τιφόντι ἥλθεν δὲ παρὰ τοῦ Σουλτάνου ἀπεσταλμένος ὄνόματι Π\* ἱατλὸς τὸ γένος καὶ φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἔνα διερμηνέα. Ο. Κ. Σ\* ἀμα τὸν εἶδε τὸν ἀνεγγώρισεν δι τοῦ τυχοδιώκτης τις ἐκ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλλικοῦ νοσοκομείου, ἐνεθυμηθή δὲ ὅτι τὸν διερμηνέα του τὸν εἶδε πρὸ κατιροῦ ὑπηρετοῦντα εἰς ἐν Γαλατῷ καπηλείων. Συγεννοηθέντες λοιπὸν ἀμέσως δ Γάλλος Σ\* καὶ δ. Κ. Σταμέλης περὶ τοῦ πρακτέου, διεκρυζαν δι τοιούτου κριτοῦ καὶ νὰ μὴ ἀποκριθῶσιν ἐνώπιον τοιούτου κριτοῦ καὶ διαποράς δι τοῦ διοικητὴν τοῦ Ἐρδεκ διατεθέντα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὲρ τοῦ ἱατλοῦ ἀπεσταλμένου. Εὑρέθησαν ὅμως ἄλλοι συμβιβαστικώτεροι καὶ δύο μάλιστα ἐμπειρικοὶ ἱατροὶ προσῆλθον ζητοῦντες διπλώματα, δ. μὲν ἱατρικῆς δὲ φρακμακευτικῆς. Ερφασες λοιπὸν ἡ ἐπίσημος ἡμέρα τῶν ἔξετασεων καὶ τὰ πάντα διετέθησαν ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον. Μετεκομίσθη εἰς τὴν αἰθουσαν τοῦ συμβουλίου στρογγύλη τράπεζα εἰς τὴν μίαν μὲν πλευρὰν τῆς δόπιας παρεκάσθησεν δ ἔξεταστης μετὰ τοῦ διερμηνέως του, καὶ διπισθεν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ διβαθνίου δ καΐμακάμης καὶ ἀπαντα τὰ μέλη τοῦ μετζιτισίου, εἰς δὲ τὴν ἄλλην πλευρὰν ἐπουθετήθησαν οἱ μέλλοντες νὰ ἔξετασθῶσιν, ἐφ' ὃν ἦσαν δλων τὰ βλέμματα προσηλωμένα. Τόσῳ δὲ ἀγέρωχον καὶ μεγαλοπρεπὲς εἶχε τὸ ἥθος δ. Κ. Π\* ὥστε πραγματικῶς θὰ ἐνέπνεε τρόμον εἰς τοὺς ἔξετασθῶσινέντος ἀλλ' οὖτοι προλαβόντες συνεβιβάσθησαν εἰς τὸ καφενεῖον καὶ ἐφείλκυσαν τὴν εὔνοιαν τοῦ παντοδύναμου ἀπεσταλμένου. Πρῶτος ἐρωτηθεὶς δ ἱατρὸς τὸ ἐστὶ παθολογία; ἀπεκρίθη εὐτόλμως: «Η παθολογία εἰναι κλάδος τῆς ἐπιστήμης ἐκείνης, ητις ἔξετάζει κ.τ.λ.» καὶ ἔξηκολούθησεν ἀποστηθῆσαι δλίγας γραμμάτων ἐκ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ εὐρισκομένου ἐν ἀρχῇ δλων τῶν ἐγχειριδίων τῶν περὶ παθολογίας πραγματευομένων — «Ἐξαίρετα, ἔξαιρετα, ἀνέκραξεν δ ἔξεταστης, ταῦτα ἀρκοῦσι.» Ο δὲ καΐμακάμης καὶ οἱ προύχονται τῆς πόλεως ἐκυπτάθησαν, ἐπιπλαγέντες ἐπὶ τοσαύτῃ σοφίᾳ καὶ εὐστοχίᾳ ἀπαντήσεων καὶ ἔξεφρασαν τὴν εὐαρέσκειάν των εἰς τὸν ἔξετασθέντα.

Μετ' αὐτὸν ἦλθεν δὲ φαρμακοποιὸς — « Κάμε μης ἔνα πρεπαρατζίόνες ξυνό » (τοικῦτη εἶναι σχεδὸν ἡ ἐν μικρῷ Ἀσίᾳ λαλουμένη ἑλληνική) — « Λαμβάνω ἐν λειμῶνιν, τὸ κόπτω, τὸ ἐκθλίσω ἐντὸς ἀγγείου περιέχοντος ὅδωρ κ.τ.λ. » ἐξέθηκε δηλαδὴ τίνι τρόπῳ κατασκευάζεται ἡ λειμωνάδα, ὁ δὲ Κ. Π\* ἀπεφήνατο ὅτι εἴναι ὑπερευχαριστημένος ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῶν ἐξετασθέντων καὶ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης δὲ μὲν Παναγιωτάκης εἴναι ὁ ἀναγνωρισμένος ἵστρος τῆς πόλεως Ἐρδεύ, ὁ δὲ Δημητράκης ἔχει δικαίωμα νὰ δηλητηριάζῃ, ὑπὲνθύνην τῆς κυβερνήσεως, τοὺς ζητοῦντας παρ' αὐτοῦ σκευασίας διλίγον πολυπλοκωτέρας ἐκείνης, θὴν τόσον ἐπιτυχῶς περιέγραψε.»

Θ. Ν. Φ.

## ΠΕΡΙ ΦΑΡΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΗΘΩΝ ΚΑΙ ΕΘΙΜΩΝ ΑΥΤΩΝ.

ἘΦ' ὅσον ἀφιστάμεθα τῆς ἀρχαϊκῆς τοῦ ἔθνους ἀπλότητος καὶ συμφυρόμεθα οὕτως εἰπεῖν πρὸς τὰ τῶν ἑσπερίων ἥθη, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ μελέτη τῶν παρὰ τοῖς διαφόροις Ἑλληνικοῖς μέρεσιν ἥθων καὶ ἔθιμῶν καθίσταται ἀναγκαιοτέρα, διότι μετὰ τὴν γλώσσαν τὰ ἔθιμα ταῦτα εἰσὶ τὸ χαρακτηριστικώτερον γνώρισμα τοῦ μὴ διακοπέντος ἥντικοῦ ἥμαντος βίου καὶ ἡ καλλιέρχη ἀπάντησις πρὸς τοὺς πολυτρόπως περὶ τῶν γεωτέρων Ἑλλήνων δογματίσαντας. Μητε δὲν νομίζομεν ἀνάξιον ἀνάγνωσμα εἰς τοὺς φίλους ἀναγνώστας τῆς Χρυσαλλίδος τὴν ἔκθεσιν τῶν ἥθων καὶ τῶν ἔθιμῶν γῆσου ἱστορικῆς, τῶν Ψαρῶν. Καί τοι δὲ ὁ τῶν ἑσπερίων πολιτισμὸς κατέκλυσεν ἀπαστον τὴν Ἑλλάδα διλίγον διμώς ἐπηρέασε τὴν ἔνδοξον ἐκείνην γῆσον, ώστε ἐκ τῶν διαχραφομένων ἔθιμων τούτων, ὡς τεκμιρόμεθα ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Κ. Νικοδήμου, τὰ πλεῖστα καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς Ψαριανοῖς ἐν χοήσει, συμφωνοῦντα μεγάλως πρὸς τὰ τῶν ἀρχαίων καὶ ἴδιως πρὸς τὰ τῶν Ἀθηναίων.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ἀρχαίων Ψαρῶν οὐδὲν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν, καίτοι τὸ σύνορα τῆς γῆσου ἀναφέρεται παρὰ τοῦ Ὁμήρου, πρὸς δὲ καὶ ἀπὸ ἐπιπιγραφήν τινα, θὴν ὁ Ποκώκιος αὐτόσε εὗρε καὶ ἀπὸ ἄλλας ἄλλων μαρτυρίας δεικνύεται ὅτι καταφεύτο τὸ πάλαι. Καὶ ὁ περιγραφὴν δὲ τῆς Χίου συγγράψκε Ιερώνυμος Ἰουσινιάνης Βεβαιοῖ ὅτι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσαντινούπολεως, οἱ κάτοικοι τῆς γῆσου

μετωκίσθησανεὶς Χίον καὶ διέμειναν ἐκεῖ, μέχρις οὗ τῆς Χίου ὑπὸ τῶν Τουρκῶν ἀλωθείσης, τὰ Ψαρᾶ κατωκήθησαν ὑπὸ ἔνοντος τινὸς ἔθνους, τοιοῦτο δὲ ὑπολαμβάνει ἵστος τὸ Ἀλβανικόν ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Ἀλβανικὴ γλῶσσα οὐδέποτε ἐλαλήθη εἰς Ψαρᾶ, οὐδόλως δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὴν τοῦ Ἰουσινιάνου μαρτυρίαν.

Κατὰ τὴν παράδοσιν, οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Υπαρχούσης γένεας τῶν Ψαριανῶν, ὡς ὁ Ἀνδρέας Κανελλιεὺς καὶ ἔτεροι, ἦσαν ἐκ Θεταλομαγνυτίσις καὶ ἀλλαχόθεν τῆς Ἑλλάδος, γνήσιοι ὅμως Ἑλληνες, οἵτινες μὴ ὑπομένοντες τὰς εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν καταδύναστεύσεις τῶν τυράννων, κατέφυγον εἰς τὴν Ἑρνάν μὲν καὶ ἀκαρπον, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐλευθερίας διαυγάζουμένη γῆσον τῶν Ψαρῶν, ἔνθα κατέβαλον τὰ πρῶτα θερέτρια τοῦ συνοικισμοῦ τῶν ἀτρομήτων ἐκείνων ναυμάχων. Ή ἐλευθερία, θὴν ἀπελάμβανον προσείλκυσε καὶ παλαιὸὺς ἑτέρους κατοίκους, οἵτινες ἔχοντες, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐννέα αὐτῶν ἄρχοντας, τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἐκλέγοντες, δηλούντι τὴν δημογεροντίαν, ἔχοντες αἱρετοκριτάς, συγκροτοῦντες συνέλευσιν ἐξ οἰκοκυράων, ἀπετέλουν εἰδός τι δημοκρατίας, μικρᾶς μὲν, ἀλλ' αὐτοδιοικήτου καὶ αὐτοσυντηρήτου.

Οἱ Ψαριανοὶ ἔχοντες τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας ἀκμαῖον, ἀσπονδὸν μίσος κατὰ τῶν τυράννων τρέφοντες καὶ τὴν ἀνέγερσιν Χριστιανικοῦ βασιλείου φείποτε προσδοκῶντες, ἐδράξαντο πάσις περιστάσεως, ὅπως διαδηλώσωσι τὰ αἰσθήματα αὐτῶν ταῦτα δι' ὅπερ θεωροῦντες ὡς ἐπογήν κατάλληλον τὴν ἀνεγέρσεως τὴν ἔλευσιν τοῦ Ρωσσικοῦ στόλου εἰς τὸ Αίγαιον κατὰ τὸ ἔτος 1770, ἐπάνεστησαν κατὰ τοῦ Σουλτάνου καὶ διέπραξαν ἔργα ἀξία θαυμασμοῦ, διακρίψαντες τὴν θαλασσοπολίαν τῶν Τουρκικῶν ἐμπορικῶν πλοίων, λεηλατοῦντες καὶ καταστρέφοντες τὰς χώρας καὶ χωρία τῶν ἔχθρων καὶ πολλαχοῦς αὐτοὺς κακοποιοῦντες. Ο Σουλτάνος μέντα πνέων κατὰ τῶν ἀγερώγων ἐκείνων ἀνδρῶν, ἀπεφάσισε τὴν καταστροφὴν των ἀλλὰ δύο γέροντες Ψαριανοί, παράδειγμα δξιομίμητον τὸ τοῦ Κόδρου θεωροῦντες, μετασχημάτισθέντες εἰς μοναχοὺς, προσῆλθον εἰς τὸν ἀρχιγαύδαρχον, φῶντας ἐνετάλθη ἡ καταστροφὴ τῆς πατρίδος των, καὶ κλίναντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὑπὸ τὴν σπάθην τοῦ δημίου προσέφερον ἔκυτούς εἰς θυσίαν πρὸς ἀπολύτρωσιν τῶν συμπολιτῶν των.

Ἐν ἔτει 1778 πάλιν ἡ Ὁθωμανικὴ ἐξουσία ὑποβλέπουσα τοὺς Ψαριανοὺς, ἀπεφάσισε τὴν εἰς